

nivel scăzut vor adopta un stil non-assertiv sau agresiv.

Referințe bibliografice

1. Anghel, P., *Stiluri și metode de comunicare*, București, Aramis, 2003.
2. Bar-On, R., Cork, A., Saarni, C., *Manual de inteligență emoțională: teorie, dezvoltare, evaluare și aplicații în viața de familie, la școală și la locul de muncă*, București, Curtea Veche, 2011.
3. Gilles, A., *Dezvoltați-vă inteligența emoțională*, București, Teora, 2007.
4. Goleman, D., *Inteligența emoțională*, ediția a III-a, București, Curtea Veche, 2008.
5. Roco, M., *Creativitate și inteligență emoțională*, Iași, Polirom, 2003.
6. Sartre, J., *Psihologia emoțiilor*, București, Univers Enciclopedic, 2010.

Influența deficitului auditiv asupra dezvoltării personalității

Influence of hearing loss on personality development

Adriana Ciobanu, doctor în psihologie, conferențiar universitar,

**Catedra de psihopedagogie specială,
Facultatea de Psihologie și**

Psihopedagogie Specială,

UPS „Ion Creangă”, Chișinău

Tatiana Beschieru, lector universitar,

Catedra de psihopedagogie specială,

**Facultatea de Psihologie și
Psihopedagogie Specială,**

UPS „Ion Creangă”, Chișinău

Rezumat

Articolul prezintă o abordare teoretico-științifică a unei probleme de importanță majoră și extrem de actuală, cu referință la dezvoltarea personalității în condițiile deficitului auditiv. În articol se tratează modalitatea de abordare a conceptului de „personalitate” în viziunea diferitor autori. Sunt analizate studiile privind specificul dezvoltării personalității la copiii cu dizabilitate auditivă. Este pus accentul pe faptul că personalitatea deficienților de auz poartă amprenta dizabilității existente și că ea se formează într-un mod specific, în primul rând, din cauza dificultăților pe care le întâmpină în comunicare cu persoanele auzitoare.

Cuvinte-cheie: personalitate, deficit auditiv, surditate, dizabilitate.

Abstract

The article presents a theoretical and scientific approach to a major and extremely important issue with reference to the development of the personality in the conditions of auditory deficit. The article deals with how to approach the concept of personality in the view of different authors. Studies on the specificity of personality development in children with hearing disability are analyzed. Emphasis is placed on the fact that the personality of the hearing impaired bears the mark of existing disability and that it is formed in a specific way, primarily because of the difficulties it encounters in communicating with the audience.

Keywords: personality, hearing loss, deafness, disability.

Autorul P. Popescu-Neveanu susține că nu există o idee mai prețuită și mai utilizată în lumea noastră decât cea de personalitate. Ideea privind personalitatea are rădăcini foarte adânci în istoria vieții și culturii omenești. Antropologul american Ralph Linton atrăgea atenția, în cartea sa „Fundamentul cultural al personalității”, apărută în 1945, asupra faptului că personalitatea, ca realitate psihologică, reprezintă o preocupare veche, la fel de veche ca specia umană [Apud 8, p. 172].

Cercetarea dimensiunilor fundamentale ale personalității constituie subiectul numeroaselor studii psihologice. Deși pe parcursul mai multor ani teoreticienii au încercat să ajungă la un acord cu privire la numărul și natura dimensiunilor necesare pentru descrierea personalității, acestea au

rămas, până în prezent, obiectul unei importante polemici. În linii mari, există un consens cu privire la ideea că personalitatea reprezintă un model ierarhic care se constituie din dimensiuni (factori, trăsături) fundamentale și independente. Totodată, acestea pot fi, la rândul lor, subdivizate în entități mai mici, numite *subdiviziuni* sau *fațete*. Pe parcursul mai multor ani, autorii acestor modele au utilizat analiza factorială ca tehnică de regrupare a factorilor constitutivi ai personalității.

A. Dragu consideră că multitudinea teoriilor, orientărilor și conceptelor, în cercetarea personalității, lasă loc pentru un posibil răspuns la întrebarea *Ce este personalitatea?* Autoarea susține că, optând pentru o psihologie fundamentală a personalității, sunt trecute în revistă o multitudine de lucrări și studii în domeniul personalității, un cuprinzător inventar al modelelor teoretice de personalitate reprezentative: psihanaliza freudiană, întemeietor S.S. Freud, psihologia analitică, susținută de C.G. Jung, teoria morfogenetică a lui G.W. Allport, psihologia umanistă, dezvoltată de C. Rogers și A.H. Maslow, concepția existențialistă, elaborată de Irvin D. Yalom, abordarea holistică, viziunea cognitivă a lui J.G. Kelly, tipologiile factoriale ale lui R.B. Cattell și H.G. Eysenck, behaviorismul lui B.F. Skinner,

teoria învățării a lui O.H. Mower și A. Bandura [5, p. 27].

M.C. Țuțu consideră că personalitatea umană reprezintă unul dintre cele mai complexe fenomene din univers; este o realitate extrem de complexă (deoarece integrează o varietate de componente diferite ca structură, funcționalitate și finalitate – biologice, psihologice, sociale, axiologice, istorice) și dinamică (Deși dispune de trăsături relativ stabile, cunoaște o evoluție în timp, atât în plan filogenetic, cât și în plan ontogenetic.). Ca urmare a acestui fapt, personalitatea nu poate fi cercetată de o singură știință, ci necesită o abordare multidisciplinară [8, p. 9].

Din multitudinea accepțiunilor date noțiunii de „personalitate”, M. Zlate menționează, considerate esențiale și complementare una în raport cu alta, trei definiții: accepțiunea antropologică, accepțiunea psihologică și accepțiunea axiologică [Apud 8, p. 30]. Autorul are în vedere antropologia filosofică, socială și unele variante centrate mai mult pe influența factorilor de mediu, pe utilitatea acestora în formarea omului (pragmatismul și behaviorismul american) [Idem, p. 39].

Așadar, în baza celor expuse mai sus, putem afirma că complexitatea fenomenului „personalitate” întâmpină foarte mari dificultăți în fața încercărilor de

definire a acesteia din perspectiva unei orientări științifice sau a unei discipline.

B.F. Skinner afirmă că personalitatea nu există, iar J.B. Rotter și A. Bandura susțin ideea că este ineficient studiul comportamentului în termenii personalității [Idem, p. 31].

În exprimarea lui H. Thomae, personalitatea reprezintă integrarea unei serii de configurații (forme unitare, ansamblu compact) în desfășurare, iar în viziunea lui E. Olbrich, personalitatea este „un tot care cuprinde integrativ fiecare program singular, cu care omul realizează un acord între cerințele sale și exigențele situaționale (materiale, spirituale), pe măsura posibilităților sale” [Apud 3, p. 29].

M. Palicica, în lucrarea „Prelegeri de psihopedagogie”, susține că în concepția pedagogică a lui C. Narly, personalitatea este definită ca maximum de dezvoltare a originalității, în armonie productivă cu mediul social dat [7, p. 176].

R. Linton consideră că „procesul formării personalității pare să fie în special un proces de integrare a experienței. La rândul ei, această experiență rezultă din interacțiunea individului cu mediul său. Deși, chiar mediile identice, în cazul în care ar exista, vor furniza indivizi diferiți, experiențe diferite și vor duce la formarea unor personalități diferite” [4, p. 164].

G. Allport consideră că „personalitatea

este organizarea dinamică în cadrul individului a acelor sisteme psihofizice, care determină gândirea și comportamentul său caracteristic” [1, p. 542].

W. Stern este primul autor care încearcă să definească personalitatea prin orientarea către structura internă, afirmând că personalitatea este „o unitate multiformă dinamică”. P. Lecky subliniază rolul factorului cognitiv subiectiv în organizarea personalității: „personalitatea este o schemă unificată a experienței, o organizare de valori care sunt compatibile între ele” [Apud 6, p. 542]. M. Golu consideră că termenul *personalitate*, în pofida faptului că are caracter abstract, a intrat în circuitul comunicării din cele mai vechi timpuri [6, p. 533]. Același autor susține că personalitatea există, se formează și se manifestă în și prin relaționare.

Persoana reprezintă un individ uman concret, ce face parte dintr-un sistem biopsihosocial, iar personalitatea este un produs social, o construcție teoretică elaborată de psihologie în scopul înțelegerii și explicării la nivel teoretic științific a modalității de ființare și funcționare ce caracterizează organismul psihofiziologic pe care îl numim persoană umană. Pe scurt, personalitatea este o însușire sau calitate pe care cineva o poate avea sau nu [4, p. 31]. Personalitatea reprezintă modul de interiorizare-integrare și manifestare în

comportament a statutelor și rolurilor. A. Neculau afirmă că personalitatea este o „construcție” socială. Personalitatea este „dezvoltarea și organizarea internă a disponibilităților și capacităților psihofizice ale individului, în raport cu statutele și rolurile pe care și le asumă el în mediul social dat” [6].

Personalitatea este un „ansamblu de valori”. În formarea personalității, important este nu orice fel de mediu social, ci un mediu impregnat de valori [8, p. 32].

Din perspectiva celor expuse, personalitatea umană apare ca:

1. *entitate bio-psiho-socioculturală*, ca întreg, ca unitate;
2. *purtător și executor al funcțiilor epistemice, pragmatice și axiologice*, ca ființă care cunoaște, acționează și valorizează, transformând astfel lumea și pe sine;
3. *produs și producător de împrejurări*, de medii, ambianțe și situații sociale; omul nu doar asimilează, ci și creează, dirijează și modifică împrejurările [Idem, p. 33].

Personalitatea copiilor cu deficit auditiv se formează într-un mod specific, în primul rând, din cauza dificultăților pe care le întâmpină în comunicarea cu persoanele auzitoare. Cu cât mai dezvoltat este limbajul verbal, cu atât este mai dezvoltată personalitatea deficientului auditiv. Aceste

dificultăți sunt reflectate în caracterul surzilor, deoarece caracterul depinde în mod direct de relațiile sociale.

Cercetătorii В.Л. Белинский, А.П. Гозова, Н.Г. Морозова, М.М. Нудельман, В.Г. Петрова, Ж.И. Шиф, Г.Н. Прилепская au studiat specificul personalității copiilor cu deficit auditiv.

Copilul neauzitor se caracterizează prin următoarele imperfecțiuni ale personalității:

- dificultăți de comunicare cu realitatea înconjurătoare;
- încetinirea procesului de prelucrare a informației;
- sărăcia experienței de viață;
- posibilitatea limitată de achiziționare spontană, liberă a experienței sociale.

Există o diferență vizibilă privind comportamentul și personalitatea copiilor neauzitori proveniți din familii cu părinți auzitori și al celor proveniți din familii de surzi. Aceștia din urmă, ajunși la școală, vin cu un bagaj de cunoștințe mult mai mare și mai variat decât ceilalți, folosesc o gamă bogată de gesturi extrem de expresive și dau dovadă mai puțin de inhibiție și de timiditate [2].

Personalitatea copiilor cu deficit auditiv poartă amprenta dizabilității existente, deși și aici vorbim de diferențe comportamentale. Astfel, sunt copii deficienți de auz timizi, neîncrezători, dependenți de anturaj, anxioși, negativiști, cu teama crescută de eșec, lipsiți de inițiativă, fără interese, cu frică de

respingere, așa cum există și deficienți de auz sociabili, degajați, optimiști [11, p. 99].

Copiii cu deficit auditiv întâlnesc dificultăți în procesul de adaptare la mediul înconjurător. Acest lucru se manifestă prin rigiditate, egocentrism, refulare, refugiu, reducerea autocontrolului, impulsivitate, sugestionare. Fetele neauzitoare, comparativ cu băieții, manifestă mai frecvent echilibru emoțional, istețime și conștiinciozitate. Unii savanți afirmă că la acești copii nivelul autoaprecierii este înalt, alții, dimpotrivă, susțin contrariul. Nivelul autoaprecierii depinde de mai mulți factori: timpul și gradul afectării auzului, nivelul dezvoltării intelectuale, relațiile în familie, tipul școlii frecventate [2].

Cercetările demonstrează că copiii cu deficit auditiv au o maturitate socială mult mai slab manifestată decât semenii lor tipici. Surzii din familii cu părinți neauzitori au o maturitate socială mai avansată decât cei care au părinți auzitori. Surzii se identifică mult mai târziu pe sine. М.М. Нудельман (1975) constată că analogic stau lucrurile și cu identificarea părților corpului. Copiii surzi nu pot demonstra părțile corpului ce nu sunt vizibile pentru ei, cu toate că le arată la păpușă [10, pp. 104-106].

Un copil care și-a pierdut auzul în copilărie se găsește într-o situație diferită față de cei cu auz normal. Dificultățile comunicării verbale izolează surzii de

oamenii vorbitori. Acesta este motivul apariției unor dificultăți specifice în educarea trăsăturilor de personalitate ale copilului și explică unicitatea anumitor trăsături de caracter. Toate dificultățile întâlnite de copiii surzi sunt reflectate prin trăsături de caracter [9, p. 394].

Specificul caracterului și intereselor copiilor cu deficit auditiv, în comparație cu cei auzitori, se datorează stăpânirii lente a discursului verbal, care, la rândul său, afectează dezvoltarea gândirii, formarea intereselor de cunoaștere, înțelegerea relațiilor umane.

Una dintre trăsăturile caracterului unei persoane este atitudinea sa față de ceilalți oameni și, în același timp, față de sine. În scopul studierii problemei felului în care copiii conștientizează atitudinea lor față de colegi și de sine însuși, elevii surzi și elevii auzitori au fost rugați să scrie o compunere pe tema „Prietenul meu”. A fost ales acest subiect, deoarece copiii de vârstă școlară sunt determinați să mediteze, să înțeleagă sentimentele, atitudinile, gândurile lor [Idem, p. 396].

În urma studiului realizat, s-a constatat că elevii surzi înțeleg relațiile umane complexe, cum ar fi prietenia și colegialitatea. Elevii surzi, comparativ cu colegii lor auzitori, întâmpină dificultăți în înțelegerea aspectelor esențiale ale prieteniei și, de asemenea, în capacitatea de

autoapreciere. Pentru elevii surzi, sunt caracteristice judecăți primitive și unilaterale despre prietenie. Copiii își justifică declarațiile fără suficientă subtilitate și profunzime. Ei oferă, de regulă, un număr redus de argumente. Autocritica redusă a elevilor surzi determină autoafirmarea lor naivă [Idem, p. 393].

Elevii surzi, mult mai des și mai devreme decât semenii auzitori, caracterizând colegii lor, evidențiază printre calitățile pozitive hărnicia, aceasta fiind una dintre cele mai importante aspecte ale personalității emergente, care demonstrează că atitudinea corectă față de muncă este evidențiată și apreciată de surzi încă la vârsta școlară mică.

Astfel, copiii surzi stăpânesc cu întârziere înțelegerea relațiilor de prietenie, comparativ cu auzitorii. Cele mai multe dificultăți le întâlnesc în autoapreciere. În același timp, la vârsta școlară mare, surzii sunt capabili să se evalueze critic și să compare acțiunile lor cu cele ale colegilor [Idem, p. 402].

În studiile sale, M.M. Нудельман a încercat să descopere motivele atitudinii pozitive și negative ale elevilor surzi față de diferite profesii și, în același timp, să afle în ce măsură elevii surzi înțeleg că pentru anumite profesii au nevoie de o audiție clară [Apud 9, p. 403].

Elevii surzi înțeleg mai profund particularitățile diferitor tipuri de activități de muncă și, în special, acordă o atenție deosebită abilităților și cunoștințelor necesare pentru a lucra cu succes într-un anumit domeniu.

Cu toate acestea, specialiștii consideră că, odată cu asigurarea asistenței psihopedagogice, abaterile în dezvoltarea personalității deficienților de auz pot fi depășite. Această asistență constă în depășirea deprivării senzoriale și sociale, în dezvoltarea contactelor sociale ale copilului, prin includerea acestuia în activități sociale.

Bibliografie

1. Allport, G., Structura și dezvoltarea personalității. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1981, 576 p.
2. Bodorin, C., Surdopsihologia. Chișinău: Valinex, 2006, 156 p.
3. Carcea, M.I., Cunoașterea personalității. Partea I. Suport de curs. Iași, 2000, 80 p.
4. Dafinoiu, I., Personalitatea. Metode calitative de abordare. Observația și interviul. Iași: Polirom, 2002, 245 p.
5. Dragu, A., Structura personalității profesorului. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1996, 285 p.
6. Golu, M., Fundamentele psihologiei. Vol. II. București: Ed. Fundația România de Mâine, 2000, 584 p.
7. Palicica, M., Prelegeri de psihopedagogie. Timișoara: Ed. Orizonturi Universitare, 2002, 240 p.
8. Țuțu, M. C., Psihologia personalității. Ediția a IV-a. București: Ed. Fundației România de Mâine, 2007, 180 p.
9. Психология глухих детей. Под. ред. И.М. Соловьева, Ж.И. Шиф, Т.В. Розановой, Н.В. Яшковой, Москва: Изд. Педагогика, 1971, 448 с.
10. Синяк, В.А., Нудельман, М.М., Особенности психического развития глухого ребенка. М., 1975, 108 p.
11. Huteau, M., Les conceptions cognitives de la personnalité. Paris, 1985, pp. 89-170.